Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto II. Št. 33.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
Naročnina četrtletno 15 Din,
za pol leta 30 Din,
za celo leto 60 Din.
Posamezne številke 1·50 Din.
Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 18. avgusta 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
Poštnočekovni račun
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo.
Oglasi po tarifu.
Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Slovenska akademija

Vsak politično svoboden narod ima štiri najvišje kulturne ustanove, ki mu zagotavljajo neomejen kulturni razvoj: univerzo, akademijo znanosti in umetnosti, narodno galerijo in gledališče.

Slovenci smo imeli svoje gledališče že v Avstriji, Narodno galerijo smo dobili nekaj dni pred razsulom Avstro-Ogrske, univerzo v Jugoslaviji, Akademijo znanosti in umetnosti pa nimamo kljub temu, da smo imeli akademijo že l. 1693. (Academia Operosorum — akademija delavnih) pred 240 leti, katero so obnovili za časa slovenskega preporoda (l. 1781.), in kljub temu, da smo že l. 1702 imeli tudi glasbeno akademijo (Academia Philo-Harmonicorum), ki je bila prvi zavod take vrste v Avstriji in celo 91 let starejša od pariškega konservatorija.

Izročil nam torej ne manjka, in vendar nimamo sedaj svoje akademije znanosti in umetnosti, ki živimo že petnajsto leto v svoji državi in kljub temu, da je prešlo letos 5. januarja že deset let, odkar so društva Narodna galerija, Slovenska matica in Znanstveno društvo za humanistične vede — katerim se je pozneje pridružilo še društvo Pravnik — vložila pri vladi v Belgradu prošnjo za ustanovitev slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Ker smo že večkrat čuli, da posebna slovenska akademija ni potrebna in to celo iz okolice belgrajske in zagrebške akademije, kjer bi smeli kaj takega najmanj pričakovati, saj bi se morali prav člani teh akademij najbolje zavedati pomena lastne akademije za kulturo sorodnega slovenskega naroda, je potrebno, da vsaj v nekoliko besedah orišemo namen in pomen akademije za znanost in umetnost v slehernem narodu.

Vsakemu izobražencu je znano, da je univerza sicer znanstven zavod, da pa vendar ni njen glavni namen znanstveno raziskavanje, temveč vzgoja znanstvenega naraščaja in vzgoja mladine za razne tako zvane akademske poklice. Kot taka je zlasti odlične važnosti za vsakdanje praktično življenje, kjer so nam potrebni ljudje korenitega znanja, katerega more dati edino le univerza. Namen univerze torej ni znanstveno raziskovanje samo, temveč predvsem podajanje izsledkov znanstvenega dela in njihova uporaba v vsakdanjem komplificranem življenju današnjega človeka, države in naroda.

Namen akademije pa je popolnoma drug. Akademija ni učilišče znanstvenega naraščaja in še manj šola za poklice, temveč ustanova svobodnega in nemotenega znanstvenega raziskavanja ter umetniškega dela, ki naj oplaja celotno kulturo nekega naroda in človeštva sploh. Njenemu članu je tako omogočeno, da se brez ozira na vsakdanje potrebe vzgoje in poučevanja naraščaja poglobi v svoje delo (česar univ. profesor marsikdaj ne more, ker se mora ozirati na svoje slušatelje), iz katerega črpata potem tako univerza, kakor tudi praktični udejstvitelj raznih znanstvenih izsledkov. To je tudi tisti veliki pomen akademij, ki jim zagotavlja pri vseh kulturnih narodih izdatno državno podporo za nemoteno delo in razvoj.

Usoda prošenj za ustanovitev slovenske akademije od l. 1923., do danes, kakor tudi razne intervencije ustanoviteljev pri odločilnih predstaviteljih tedanjega političnega življenja, pa tudi odklonilno stališče belgrajske in zagrebške akademije, in na vse zadnje sedanja težka denarna kriza, dokazujejo, da na ustanovitev slovenske akademije s posebnim zakonom zazdaj ni mogoče misliti. To pa seveda ne sme biti vzrok, da bi čakali njeni ustanovitelji na »boljše čase« križem rok, temveč je nujno potrebno za razvoj naše znanosti, da ustanovimo akademijo kljub vsem zaprekam, pa čeprav v skromnejšem obsegu in v drugačni obliki. Ker je po vsem tem danes edina možnost, da jo ustanovimo kot društvo, jo je pač treba ustanoviti kot društvo. Saj ne zavisi njena vrednost, ki je odvisna samo od kvalitete dela, prav nič od tega, ali je ustanovljena s posebnim zakonom. Kajti če bo njeno delo takšno, kakršno mora biti, t. j. enako drugim akademijam, si bo priborila priznanje v zunanjem svetu in pasti bodo morale vse zapreke, ki ovirajo danes njeno ustanovitev s posebnim zakonom, kakor je to tradicionalna navada.

Dolžnost njenih ustanoviteljev je, da to možnost vsestransko premislijo in čim prej preidejo k dejanjem, dolžnost naše publicistike pa je, da njihovo delo podpre s potrebno popularizacijo ideje ustanovitve slovenske akademije znanosti in umetnosti in tako pripomore slovenskemu narodu do najvišje kulturne ustanove.

»Slovenija« je vsem, ki hočejo o tem javno povedati svoje mnenje, vedno na razpolago, in upamo, da ne bodo obmolčali vsi, ki so za to odgovorni pred zgodovino. — vek.

»Slovenija« hoče delati za koncertracijo vseh naših duhovnih, moralnih in političnih sil v borbi za trajne pogoje našega svobodnega življenja kot narod (kot kulturno-zgodovinska individualnost). V tem zmislu bo posebno povdarjalo to, kar vse zavedne rojake druži, ne da bi hotela s tem zanikati diferencijacijo duhov, v kolikor je utemeljena v dejansko obstoječi ločitvi duhovnih, socialnih in gospodarskih interesov. Kdor te težnje odobrava, gaa vabimo v krog naših rednih naročnikov.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težečih k duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja. Kdor je z nami enakih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

J. A. D. „Triglav“ na Koroškem

Že zgodaj spomladi je nastala med nami, člani J. A. D. »Triglav« misel, naj društvo napravi med poletnimi počitnicami za daljšo dobo propagandni izlet v slovenski del Koroške. Med nami je stvar vzbudila dovolj zanimanja in navdušenja, zato smo se hitro lotili dela in pričeli s pripravami. Izlet ni bil mišljen samo za našo zabavo, pač pa je bil naš namen uresničenje enega dela triglavanskega programa, t. j. spoznavanje slovenskega naroda v naši državi in preko državnih meja v političnem, kulturnem in gospodarskem oziru, ter tako dobiti neposredne vire in osnove za globlje in realnejše razumevanje manjšinskega vprašanja na Koroškem. Za buditev narodne zavesti in za neposredno poznavanje dejstev, kakršna v resnici so med koroškimi Slovenci, smo izbrali najkoristnejšo pot: s pešhojo po deželi in z narodno pesmijo priti v osebne stike z ljudstvom, s kmetom.

V soboto 15. VII. je zapustila Ljubljano mala četica Triglavanov, 17 fantov in ena zastopnica nežnega spola. Imeli smo pevski sekstet, ki je že v Ljubljani pridno vadil za to priliko. Manjkalo ni niti fotografov, bilo jih je kar sedem, ki so poskrbeli, da bomo imeli najlepše vtiske tudi v sliki. Vsi izletniki, razen enega, ki dobro pozna koroške razmere, še niso videli koroške zemlje. Vlak nas je potegnil do Kranja, od tod pa autobus po lepi cesti na Jezerski vrh. Ker nam niti jugoslovanske niti avstrijske oblasti niso delale neprilik, smo nemoteno stopili na slovenska tla v tuji državi

Po belih serpentinah smo se spustili peš v belsko dolino skozi vas Belo v Železno Kaplo. Prvo, kar smo opazili in nas je neprijetno dirnilo, so bili na občinskih tablah nemški napisi slovenskih krajev. Vas Belo so preimenovali v Vellach, Železno Kaplo pa v Eisenkapell. Takoj, ko smo stopili med ljudi, smo prisluhnili, da slišimo, ali govore v slovenskem ali nemškem jeziku. Na naše veselje smo slišali po večini slovensko govorico, le tu pa tam kako nemško besedo. Omeniti moram, da v nasprotju z deželo govore ljudje v večjih krajih, kjer je nekoliko inteligence, izključno nemško. Nagovarjali in ustavljali smo kmete in delavce, ki so nas spraševali, od kod smo. Iz Jugoslavije. Radovedni eni in drugi, smo si izmenjali misli o domačih razmerah. Sprva nam je koroško narečje delalo nekaj težkoč, pozneje smo se pa celo poizkušali v njem. Ker je belska dolina precej gozdnata, ima lesno industrijo. Težko naloženi avtomobili so drveli mimo nas. Po pripovedovanju domačinov se tudi pri njih pozna gospodarska stiska. Kakor nam je pozneje pripovedoval bivši poslanec koroških Slovencev g. Grafenauer, je Železna Kapla kraj, ki je pri vsakokratnih volitvah dal toliko glasov, kolikor jih je manjkalo do zmage. Tu so imeli naši pevci prvič priliko, da zapojo domačo pesem. Po kratkem odmoru je šla naša pot skozi Rebrce, ki ima tovarno za celulozo, v Miklavčevo in še dalje v Žitáro ves, kjer so nas že pričakovali. Večer nam je minul v družbi z domačim župnikom in vaškim pevskim zborom iz Žitare vesi in Št. Lipša. Bilo je že proti polnoči, ko sta domači in naš zbor izmenoma pela narodne pesmi. Prenočili smo na seniku. Drugi dan, v nedeljo, smo bili že v Podjunski dolini v Doberli vesi. Vas krasi v zgodnjem romanskem slogu zidana cerkev z bivšim jezuitskim samostanom, ki ga sedaj uporabljajo za državne urade. Udeležili smo se maše, pri kateri so peli naši pevci skupno z domačinkami. Še isti dan smo nadaljevali pot mimo Klopinjskega jereza skozi Škocijan v Samožno ves k slovenskemu kmetu in gostilničarju. Drugič na naši poti smo se s pesmijo bratili s Korošci.

Podjunska dolina šteje med najlepše in v narodnostnem oziru pa med najzavednejše predele na Koroškem. Ime Podjuna izvira baje od Juno, rimske boginje, saj se dobe na Podjunski gori mozaiki, ostanki stare rimske kulture. Pokrajina, ki je do Dobrle vesi zaprta med hribi, se tu razširi v žitna polja in v travnike, ter nudi zlasti okolica Škocijana očem krasne razglede na vse Kamniške planine. Naslednji dan nas je vodil skozi Sinčo ves preko Drave v Velikovec ki leži na višini in sliči po legi Kranju. Domačini pravijo Velikovcu Blekovc. Imeli smo priliko govoriti s poslancem koroških Slovencev g. dr. Petkom. G. poslanec se je živahno zanimal za razmere v naši državi in nas podrobno informiral o trenotnem položaju Koroške. Postaja tega dne je bil Št. Peter na Vašinjah. G. župnik nam je s svojim pevskim zborom pripravil lep večer. Veselile so ga naše pesmi in prosil je, naj mu pošljemo note narodnih in cerkvenih pesmi, ker do sedaj od nikoder ničesar ni dobil... Dali smo mu note, ki smo jih imeli s

OPAZOVALEC

Mimogrede

—V zadnji številki smo v Malih zapiskih zapisali, da je ravnatelj tržiške meščanke šole Al. Lajovic poslal okrajnemu glavarju v Kranju seznam »tržiških državnih udadnikov«. Da ne bi kdo mislil, da je samostalnik »udadnik« nova beseda, izvedena iz glagola udati se, biti udan, moramo zapisati, da gre samo za tiskovno pomoto. Glasiti bi se moralo kajpada, da je poslal na glavarstvo seznam državnih uradnikov, kar je bralec lahko že sam razbral iz ostalega teksta zapiska.

— Brali smo, da je Hitler izjavil neki časnikarici: da ima najrajši godbo, da so mu od jedi najljubše avstrijske močnate jedi, da knjig sploh ne bere, češ, da ga zanimajo le dejanska življenska vprašanja, in da bere predvsem ilustrirane liste, kjer ga zanima predvsem hišna oprema. Razumljivo: Hitler je bil pleskar in svojo revolucijsko karijero je začel s tem, da je vso Nemčijo prepleskal s kljukastimi križi. Da knjig ne bere, je tudi razumljivo. Da bi bral drame in romane, ki jih pišejo njegovi ministri, tega celo Hitler ne prenese. In ker knjige o dejanskih življenskih vprašanjih — ki edine bi zanimale Hitlerja, če mu lahko verjamemo — ta čas v Nemčiji ne smejo izhajati, jih tudi brati ne more. Take knjige je sežgal. Godbo ima najrajši, pravi. Najbrže predvsem vojaško godbo na pihala in bobnanje. Razumljivo. Brez te ljubezni ne bi mogel biti kancler.

— Poljska vlada bo Poljski spremenila ustavo. Že od leta 1926 se pripravlja Pilsudski na to dejanje. Ko se Sejm sestane, bo razpravljal o vladnem predlogu, da omeji svoj pomen in vpliv na vlado ter izroči predsedniku vso državno oblast. Vlada bo odgovorna samo predsedniku, narodno predstavništvo pa naj sklepa samo o vsakoletnem proračunu. Poljski senat bo reorganiziran: tretjino senatorjev bo imenoval predsednik republike, ostali dve tretjini pa bodo izvolili odličniki, ki imajo enega od dveh najvišjih državnih oziroma predsednikovih odlikovanj. »Jutro« pravi, da je s to spremembo zajamčen odločilni vpliv predsednika in vlade, in da bodo bodoči rodovi uvrstili Pilsudskega ime »med bleščeča se imena velikih borcev poljske zgodovine«. Poljski — pa tudi naši — listi poudarjajo, da je važno predvsem to, da se spreminja ustava strogo v okvirju ustave.

— »Spričo naglega gradbenega razvoja, ki ga opažamo zadnji čas, smemo menda v resnici upati, da bo na mesto starega ljubljanskega malomeščana v doglednem času stopila podoba novega človeka — podoba ponosnega kulturnega, velikomestnega prebivalca velike Ljubljane.« Tako je pred časom zapisal neki ljubljanski list. Ali ne bi »spričo naglega gradbenega razvoja« kazalo spremeniti stari uvodničarski klic: »Prepustimo vse naravnemu razvoju!« v novega: »Prepustimo vse gradbenemu razvoju!«?

— Hitler je dal zapleniti imetje raznih marksističnih in socialno demokratičnih organizacij. Pred razlastitvijo pa so varni veliki kapitalisti, pa najsi bodo krščanske ali židovske vere. Nemčija ima 2300 oseb, ki imajo nad 1 milijon mark imetja. Teh Hitler ne bo razlastil, čeprav je med njimi največ Židov. Toda ti so Hitlerja podpirali in, zato razumljivo tudi Hitler podpira nje. — Uprava lipkega velesejma je izdala oklic, v katerem zagotavlja gospodarske kroge doma in na tujem, da smejo na njihovem velesejmu razstavljati tudi tuji narodi, pa tudi Židje. Tudi inozemske ali celo židovske kupce ne bodo odganjali. — Tovarnarji so hkratu sklenili, da bodo svoje izdelke zaznamovali za »čisto nemško blago«, in sicer ne glede na to, ali so sirovine tujega izvora in so bili izdelki izdelani z židovskimi delovnimi silami in židovskim kapitalom. Ti primeri pričajo, kako se pri denarju nehajo predsodki o čistem ali nečistem plemenu.

Odgovor

Nam sicer res ni na tem, da bi lovili vsako protislovje, ki ga zagreši kak površno izobražen jugosloven. Potem bi moral izhajati naš list vsaj dvakrat na dan in ne bi smel pisati tudi o čem drugem. Ali ker je pohodovski sociolog napisal kar dva dolga predela sociološkega uvoda in natančno popisal in odkril ves postanek družbe, se moramo za hip le ustaviti pri tem popisu in ga na kratko razbrati.

O postanku družbe je nastalo nešteto naukov. Skoraj vsak družboslovec ima svojo razlago, ki se najmanj za odličico loči od druge. To ni nič čudnega pri tako mladi znanosti: saj je sociologija čisto sodobna veda, ki šele nastaja, in kako naj bo potemtakem že ustaljena. Tem bolj, ker so njene pomožne in sorodne vede — antropologija, ekonomija, psihologija — prav tako v najživahnejšem razvoju.

Pohodovski sociolog si je kajpada izbral za osnovo svojih globokoumnosti najstarejši, Hobbesov nauk: takole okoli četrt stoletja je že star. Navsezadnje — pravico ima, da verjame in pripoveduje, kar najbolj ugaja njegovemu duhu in nastroju. Pa tudi mi imamo pravico dvomiti, da je ta starodavna modrost še vedno resnična zgolj zaradi svoje starosti. In tudi dvomimo.

Kajti seveda ni res, da bi bi kedaj v razvoju človeške družbe homo homini lupus — človek človeku volk. Hobbes je v 17. stoletju že lahko tako mislil, življenje prvobitnega človeka ni bilo takrat še prav nič raziskano. Toda tisti, ki je zasledoval družabnoznanstvene raziskave po Hobbesu, ve natanko, da je Hobbesov nauk v popolnem nasprotstvu s sodobnim znanstvenim dognanjem. To je že tako splošno znano, da bi bilo škoda izgubljati besede z navajanjem avtorjev in dejstev.

Kajti nikoli ni bil človek sam zase, vedno je bil družabno bitje, zvan politikon. Tisti pohodovski človek »najprimitivnejšega štadija človeškega razvoja«, ki je »bil navezan le sam nase«, sploh ni nikoli bil in ni mogel biti kot človek. Kajti manjkalo bi mu, če bi si ga tudi hoteli čisto pojmovno zamisliti, bistvenega znaka človeka: jezika. Sicer se pa niti pokončne hoje človek ne more naučiti, razen v družbi.

Spet jezikovna edinost

V 7. številki »Sodobnosti«, te odlične neodvisne slovenske revije, razpravlja Josip Vidmar o razmerju sokolstva in slovenštva.

Sestavek se glasi:

»Stvaranje jezičnog jedinstva našega naroda.« Zaradi članka dr-ja Kićovića, ki je pod gornjim naslovom izšel pred časom v »Sokolski Prosveti«, sem v predzadnji številki »Sodobnosti« na tem mestu naslovil Jugoslovanskemu Sokolskemu Savezu tri javna vprašanja o odnosu sokolstva do slovenske narodne eksistence. Savez kajpada ni odgovoril. Pač pa je izšel v »Sokolskem glasniku« pod starim naslovom nekak odgovor dr-ja Kićovića samega, v »Sokolski Prosveti« pa članek njenega urednika Fr. Malina, ki razpravlja o skladnosti Kićovićevih izvajanj z duhom jugoslovanskega sokolstva.

Dr. Kićović, ki je pri ostvarjanju jezikovnega edinstva pristaš načina suaviter in modo, fortiter in re, vztraja pri svojem jugoslovenstvu z vso odločnostjo in nekako s ponosom zagotavlja: »Ja ne kažem slovenački jezik, nego narečje, kao što ne kažem slovenački narod nego pleme.«

Njegovo razpravljanje, ki se vse giblje v tem duhu, vsebuje dva argumenta, na katera se zdaj prvič opira v svojem članku. Prvi od teh dveh je za nas star in znan. To je primer Italije in Nemčije, pri katerih je dr. Kićović kakor vsi njegovi somišljeniki popolnoma pozabil upoštevati dejstvo, da so imeli Italijani in tudi Nemci enoten književni jezik že zdavnaj pred zedinjenjem in z jezikom tudi enotno kulturo. Ta argument je tedaj piškav, zanimiv pa je zaradi tega, ker se ga naši jugosloveni že zdavnaj sramujejo in ga javno taje. Še očitnejši primer nedomišljenosti pa je drugi njegov argument. Napetosti, ki jih med nami tako po nepotrebnem ustvarja jugoslovenska ideologija, primerja zgodovinsko izobraženi mož z napetostmi in boji za časa Dositeja Obradovića in Vuka Karadžića. Po njegovem, pač očitno preprostem tolmačenju, je Vukov boj za srbski ljudski jezik zoper cerkveno slovenskega sličen boju jugoslovenov zoper slovenščino za enoten jezik. In Vuk je po njegovem mnenju »pobedio zato što je prepovedao jednu istinu, koju su njegovi protivnici shvatali teško, i pobedio je zato što je u borbu za tu istinu uneo sav svoj zanos, svu svoju intelektualnu snagu i svu svoju životnu energiju«. Če smem govoriti nekoliko manj zanosito in nekoliko bolj stvarno, moram reči, da je Vuk zmagal zato, ker se je boril za nekaj naravnega in zoper nekaj nenaravnega ali umetnega, boril se je za jezik »govedarjev«, kakor so tedaj dejali, zoper jezik, ki je bil njegovemu narodu tako ali drugače vsiljen. Če to preprosto razlago prenesete na naš primer, boste videli, da se tudi mi ne borimo za nič drugega, kakor za jezik govedarjev, seveda naših, in zoper tuje jezikovno občilo. Premislite to in pojasnilo se vam bo, kdo koga ne more razumeti in kdo bo zmagal, če naravni zakoni še niso izgubili svoje moči.

Nato govori dr. Kićović v istem smislu o Gaju in o Vrazu, o katerem pravi: »Vraz nije pobedio, jer v njegovu plemenu za ono vreme nije bilo autoriteta Gajeva kova da jednu korisnu istinu privede u stvarnost«. Zopet se motite, g. Kićović. Med Slovenci je tedaj živel avtoritativen mož, ne »Gajeva kova«, temveč vse drugačnega kova in ravno ta mož se je najodločneje uprl Vrazu in njegovemu štokavskemu ilirstvu. To ni bil nihče drugi kakor Prešeren, genij, ki mu boste zaman iskali podobnega na vsem slovenskem jugu preteklih in sedanjih časov.

Tako je z močjo Kićovićevih argumentov, kajti drugače tudi ne more biti. Aprioristične himere se ne dajo zagovarjati z umnimi razlogi, tako tudi ne Kićovićeva, pa če je tudi tisočkrat v skladu z duhom jugoslovanskega sokolstva, kakor izjavlja na koncu svojega sestavka.

To njegovo sklepno trditev, ki nas kot narod, v katerem živi in se udejstvuje imenovana organi-

---

seboj in obljubili, da pošljemo iz Ljubljane nadaljne izvode.

Četrti dan smo bili že v Grebinju, kjer župnikuje g. Kukačka, rodom Čeh, a že več let biva v tem kraju in pridno dela za ljudstvo. Pred kratkim je ustanovil dramatski oder za slovenske predstave. G. župnik nas je gostoljubno sprejel in razkazal znamenitosti grebenjskega samostana in cerkve. Samostan, ki so ga zgradili v 13. stoletju, nekdaj last fremonstratenzov, je sedaj zapuščen in deloma prazen. Samostanski refektorium kaže še umetniške slike in freske po stenah in stropu. Posebna dragocenost v samostanu so štiri postaje Kristusovega križevega pota, krasno rezbarsko delo. Cerkev je zidana v čistem gotskem slogu z baročnim oltarjem. G. župniku smo zapeli v slovo več pesmi želeč mu na svidenje. Lotili smo se najnapornejše in hkrati najprivlačnejše poti ekskurzije: pot do najvišjih koroških vasi Kneža in Djekše (1159 m). Vas Djekše leži na planoti odprti proti severu na Svinško planino, proti jugu pa sega pogled na dravsko polje. Slišali smo precej nemške govorice od domačinov in priseljencev. Vprašali smo kmečkega fanta zakaj govori nemško, ko je pa rojen Slovenec. Slovenec sem že, je odgovoril, ampak mišljenje je nemško... Prenočili smo in se s pesmijo poslovili od Djekš in šli skozi vas St. Urh v Mostič in v precejšnji vročini do gradu Ostrovica, ki je znan iz zgodovine Ostrovrharjev. Grad je kakor orlovsko gnezdo na gorski pečini, sezidan na strmi skali, ki se zdi še dosti višja, ker stoji sredi same ravnine, da smo videli grad že dve uri preje na poti iz Djekš. Preko Št Vida smo dospeli na Gosposvetsko polje v Gospo Sveto, simbol slovenske zgodovine. Podrobno smo si ogledali narodne svetinje v Gospi Sveti: cerkev in knežji kamen. Avstrijci so prekrstili Gospo Sveto v Maria Saal...

Čez vse Gosposvetsko polje od St. Donata do Celovca vodi lepa asfaltirana cesta, ki daje polno znakov zadnje politične borbe med hitlerjevci in Dolfussom. Po sredi ceste kljukasti križi in z velikimi črkami napisana gesla Hitlerjeve Gleichschaltung: ein Reich, ein Volk in slično. Te napise smo srečavali po vsej Koroški, na cestah in hišah. V Celovcu so nas pričakovali člani slovenskega političnega društva. Le malo časa smo se mudili v mestu, da smo obiskali jugoslovanskega konzula in si ogledali mesto. Opoldne nas je tramvaj pripeljal do Vrbskega jezera, parnik pa mimo letovišča Poreče na nasprotni konec jezera v vas Vrbo. Vsa obala je polna modernih kopališč in privatnih vil, a pozna se, da je malo tujcev. Ljudje v letoviških krajih in tudi kmetje tožijo, da letos ni izletnikov iz Nemčije. Prenočevališče tega dne je bila vas Kostanje, oddaljena eno uro hoje od Vrbskega jezera. Na poti v Kostanje smo doživeli dogodek, ki kaže v jezikovnem oziru resnično položaj Koroščev, predvsem v najmanj zavednem delu Koroške, severno od Drave, od Djekš do Beljaka. V Kostanje je korakala stara ženica s svojo vnukinjo. Nagovorili smo jo slovensko in v slovenščini nam je odgovorila. Pač pa ni sedemletna deklica razumela niti besedice. Na vprašanje, zakaj deklica ne zna materinega jezika, je ženica odgovorila, da so dekličini starši rojeni Slovenci, ki razumejo slovenščino, otrok pa ne učé domačega jezika. V resnici so nas marsikje otroci pozdravljali: Grüss Gott!

Iz visoko ležečih Kostanj je šla pot k Osojskemu jezeru v Osoje, kjer nismo prezrli samostana in cerkve z grobom poljskega kralja Boleslava. Osojsko jezero je dolgo in ozko ter uklenjeno med gozdnato hribovje z znano vzpetino Kanzel, na katero vodi vzpenjalnica. Jezero smo vzljubili radi miru in romantične tišine, ki vlada v okolici. Po kratkem kopanju smo nastopili zadnji kos poti tega dne, skozi Beljak v Zmetiče, pri Brincu, ki je že začetek Zilske doline. Mračilo se je že ob našem prihodu v Zmetiče, kjer smo doživeli najlepši večer vsega svojega izleta. Zbrali so se fantje iz vseh okoliških vasi s pevskim zborom, ki šteje nad 40 pevcev in ki jih spretno vodi g. Koprivnik. Pomešali smo se med kmečke fante in s pesmjio ustvarili intimen večer. Petje je pozno v noč poslušalo mnogo poslušalcev. S pomočjo izobraževalnega društva so si fantje v vasi ustvarili veliko dvorano z gledališkim odrom za vso okolico.

S tem smo zaključili enotedenski in prvi del izleta. V soboto 22. VII. smo se delili: pevci na povabilo kostanjškega župnika na cerkveno slavnost v Kostanje, ostali del pa v Zilsko dolino z načrtom, da se snidemo v Zahomcu pri Zilski Bistrici. Naša pot je šla ob severnem robu Zilske doline in sicer z vlakom od Brnice do Čajne (edina pot, ki je nismo prehodili), nato pa peš skozi ljubke vasi Smreče, Sv. Pavel, Št. Štefan in mimo Preseškega jezera v Šmohor, najzapadnejšo točko izleta. Iz Šmohorja pa po južni strani nazaj mimo vasi Brdo v Moste, ki leže skrito v gozdni višini, kot varuh Zilske doline, saj je v Mostah dom g. Grafenauerja, borca koroških Slovencev. Takoj je vzbudil našo pozornost na Grafenauerjevem domu slovenski napis na prvem mestu občinske table. Edin primer v vsej Koroški. Povsod drugje ali samo nemški napis

zacija bolj zanima, kakor pa dokazi g. Kićovića, potrjuje, kakor že omenjeno, tudi urednik »Sokolske Prosvete« Fr. Malin v 6. številki svojega lista. Njegove besede so takele: »On (Kićović) taj problem rešava, kako to jugoslovenska misao zahteva. Jugoslovenska misao to je sokolska misao, zato je taj članak napisan u duhu sokolskom, u duhu naših puteva i ciljeva, i u duhu jednoglasnog zaključka godišnje skupštine J. S. S., održane u Djakovu godine 1926.« Tako piše urednik v začetku članka, v katerem zagovarja in podpira Kićovićeva izvajanja. Na koncu ponovi svojo trditev še enkrat: »Za nas je pored svega najvažnije, da je članak napisan u sokolskom duhu i da je u njemu izražena čista sokolska i jugoslovenska misao. Pravi Soko taj članak mora da odobri...«

To je torej posredni odgovor na naša vprašanja, odgovor, ki mora biti vsakomur popolnoma razumljiv.

Pohodovske metode

Ljubljanski »Pohod« je objavil že lepo število osebnih napadov na razne neznane in neznatne antinacionalne elemente (poleg besede kriza je to najbolj popularna beseda tega časa) in tudi lepo število popravkov in preklicev. (»O zadnjič objavljenih očitkih smo se prepričali... ne ustrezajo resnici... ker ne maramo delati krivice, popravljamo in se zahvaljujemo... naprej po začrtani poti«. Sledi ena stran osebnih napadov, ki jih potem v naslednji številki spet preklicujejo.)

Zadnjič so trije hrastniški steklarji tožili »Pohod«, češ, da jim je v nekem dopisu iz Hrastnika očital stvari, ki bi utegnile prizadetim škodovati na ugledu. Odgovorni urednik »Pohoda« je bil obsojen od sodišča na majhno globo zaradi prestopka klevete, ker je poročal neresnico, zaradi česar bi utegnil trpeti ugled prizadetih treh. »Pohod« je v svoji številki dne 12. avgusta na uvodnem mestu objavil to razsodbo, dodal pa je kratko pojasnilo, v katerem uredništvo sporoča svojim dopisnikom med drugim tudi tole:

»Že enkrat smo povdarili to, kar povdarjamo tudi danes: Ne pošiljajte listu pritožbe o izzivanju nacijonalnih nasprotnikov, poročajte nam raje, kako jo je ta ali oni nasprotnik

skupil vsled svojega izzivanja.

Bodite vi sami čuvarji časti in ugleda našega naroda in države, izvršujte vi sami to, kar je potrebno v obrambo časti in ugleda našega naroda in države, ne pričakujte pa, da bo vse to delal in nosil naš list s svojim odgovornim urednikom!«

Tako. Kar je podčrtanega je podčrtal »Pohod« sam, pač zato, da opozori svoje pristaše in vso javnost na svoje metode, ki so pristen import, nikakor pa ne »Made in Jugoslavia«, kakor bi bilo pričakovati od pohodovcev. A ker smo tudi mi takega mnenja, da mora vsa javnost spoznati metode, smo zgornji odstavek ponatisnili. (To je naša dolžnost! Zato ni treba zahvale.)

Boljšim časom nasproti . . .

Nekateri listi nas že nekaj mesecev od časa do časa zagotavljajo, da so tu in tam (zdaj v Ameriki, zdaj v Evropi, pa spet v Ženevi in na Jesenicah) opazili znamenja, kakor da svetovna gospodarska kriza popušča in da so boljši časi že kar »na vidiku«, tako v svetu kakor posebno še pri nas. Te novice objavljajo debelo tiskane na drugi strani ali pa v predelku »Gospodarstvo«. Na tretji strani ali v dnevnih novicah pa objavljajo skromno tiskane dokaze za svojo debelo tiskano trditev.

Te dokaze naj ponatisnemo:

V Trbovljah

je po zadnjih shodih in po obisku komisije silno naraslo število obljub, ki se trdovratno vzdržujejo in uspešno kljubujejo vsem poiskusom, da bi jih spremenili v dejanje. Ves napor je zaman. Število obljub je ostalo in še narašča. Podjetje je obljubilo, da v dneh praznovanja ne bodo delali na premogu. Obljubilo je, da bo v dneh praznovanja zaposlilo pri vzdrževalnih delih v rovih predvsem družinske očete. Brezposelnim je bilo obljubljeno, da jih bodo zaposlili pri javnih delih. Obljubili so... obljubili so...

V litijski predilnici

so delavcem spet povišali mezde: odtrgali so jim do 7 odstotkov in pol. Predilnica utemejuje to početje s tem ,da je na tekstilnem trgu zastoj, da ni prodaje. Resnica pa je, da tekstilna industrija v Jugoslaviji še najbolj nese in da je brez močne konkurence. Poznamo tekstilno tovarno, ki je lani v bilanci izkazala 20 milijonov dobička. Litijski predilničarji so kakor vsi drugi delavci v jugoslovanski tekstilni industriji že doslej bili beraško plačani. Zdaj so jim znižali mezde povprečno za sedem odstotkov in pol; obenem so jim tudi že odbili tistega pol odstotka za »Bednostni sklad«, iz katerega bo treba kmalu plačevati podporo tudi litijskim predilničarjem samim.

Cene žitu

so padle, kar je spet dobro znamenje, ker se bo jeseni moka podražila. Mlinska industrija je pritisnila na žitne cene ter ponuja kvečjemu 60 do 100 Din za cent. Pokupila bo pač vse zaloge žita, potem pa bo navijala cene navzgor, kakor se ji bo zdelo. Mlinska industrija je dejansko kartelirana kakor je kartelirana tudi sladkorna industrija. Ti dve industriji že več let bičata siromašno ljudstvo s svojimi cenami, ki so prav za prav davek na delavske otroke, ki jim starši ne morejo dati niti dovolj kruha niti kave.

Našteli bi še druga dobra znamenja, pa zadostujejo že ti dokazi, da lahko verjamemo listom, ki napovedujejo, da je zboljšanje »na vidiku«.

Nenravnost v politiki

Pod tem naslovom piše glasilo jugoslovenske narodne stranke »Borba« v svoji zadnji številki:

»Politična nenravnost slavi zmago in kraljuje... V času težkih političnih vprašanj v vnanji in notranji politiki, v času velike gospodarske stiske, ko je potrebno za našo domovino kar najbolj močno in tvorno delo v vsakem pogledu, v tem času, ko je potrebna čista politična nravnost za vodeče ljudi, ko so potrebni močni značaji, v tem času cvete pri nas politična nenravnost

Afere, škandali, nasilja, podtikanje in grdobije vsake vrste«

Kupujte „domače“ blago!

Rad bi bil dober in zaslužen državljan, zato se kaj pridno ravnam po zgornjem. Pa kupim zadnjič škatljico sardelnih kolobarčkov — seveda pristno domačih; a glej ga šmenta, kako čudno je označena firma: »Fratelli Mardešsich, Komiža, Vis (Lissa), Damatie — Yoägoslavie«. Kje je pač ta dežela? Hm, kmalu se mi posveti. Ko še malo obračam škatljico, zagledam ponižno skrit napis: »Alimentaire, S. A. Trieste«. Toplo priporočam, posebno za patriotičnega mačka!

Kam?

Na to večno vprašanje, ki je morilo tudi našega Prešerna, smo dobili končno odgovor, ki bo zadovoljil vsakogar, in to v takem blestečem jeziku in s tolikšno poezijo, da gre Prešeren lahko v pokoj. V Kranju, stari trdnjavi vsega naprednega, je namreč začel izhajati tednik »Triglav« in uvodnik tretje številke odgovarja na naše vprašanje takole:

»Pa kam? Spreglej vendar, da smo rod, šušljajoč milino istega glasu, da naš odmev odjeka ob vršacih slovanskih bregov v isti zvočni barvi, zgubljajoč se v prostranem vzdušju zemeljske oble z nežno spremembo pojemajočega se diha.

Človek, tu je tvoj cilj z brezkončnimi začetki. In struga ti bodi naša divotna Jugoslavija! Tvoja oseba, tvoj stan, tvoja organizacija bodi ob vrtincih svetovne politike usmerjena sled žuborečega vira s končnim žariščem: „Največ sveta otrokom sliši Slave!“«

Prosim, tiskovne napake ni nobene. Kolikšna »milina« je v teh »divotnih« besedah, kako »zgubljajoči se« »brezkončni začetki« in — brezzačetni konci!

Strokovni nazori dr. Skoka

Oče »kranjske šprahe« ne more preboleti vtiskov, ki jih je dobil za svojega bivanja v Ljubljani. Zdaj se je zopet spravil na »Kranjce«, in sicer — na »Ljubljanski zvon«! Ubožec, kaj vse je videl njegov »mentalitet«, kakšne strašne prikazni, če mu je celo ta časopis v spotiko! Vendar naj list sam opravi z njim, nas zanima nekaj drugega. Dr. Skok pravi namreč med drugim, časopis da označuje »svoje ‚slovenaštvo‘ z južnoslovanskim dijalektom, v katerem so pisani vsi članki« (Pravda, 12 8.), t. j. v slovenščini. Vsak šolarček vé pri nas, da slovenščina ni nikak »dijalekt«, ki bi se govoril v določenem kraju in času (to je namreč dijalekt!), marveč na osnovi enega narečja in z ozirom na druge slov. dijalekte stvorjen **književni jezik** — samo dr Skok, **jezikoslovec in vseučiliški profesor**, tega ne ve! Če bi že hoteli, bi lahko vsaj v nekem oziru pravilno trdili, da pišejo Hrvati in Srbi — torej tudi g. profesor — »južnoslovanski dijalekt«, nikakor pa ne Slovenci. Žalostno je, če celo strokovnjaki mešajo osnovne pojme, veselo pa, če pomislimo, kakšne vrednosti morejo biti šele ideologije takih ljudi.

G. profesorju želimo, da pride še večkrat v Ljubljano, ker je bilo njegovo letošnje bivanje očitno prekratko!

Atene in Šparta

Dandanes, ko je že tako mnogo ljudi obupalo nad močjo duha in veruje samo še v surovo fizično silo, je potrebno, da pogledamo večkrat vsaj malo v zgodovino, ki bi nam morala biti pri vsem našem stremljenju in delu vedno tista velika učiteljica in svetovalka, h kateri se vračamo v trenutkih težkih odločitev in malodušja.

Vsem nam so znane iz zgodovine Atene, ki so imele v Periklejevi dobi komaj 30.000 svobodnih prebivalcev in vendar je njihova umetnost oplodila vse človeštvo in je še danes v tako docela spremenjenih kulturnih, gospodarskih, tehničnih, socialnih in političnih prilikah marsikdaj vzor našemu delu in katere umetnost je navdušila za časa grških osvobodilnih bojev pod Turki vso Evropo, zlasti pa velikega angleškega romantika Byrona za malo zaničevano Grčijo in ji pripomogla do osvobojenja in vstajenja.

Kaj pa je ostalo od one Šparte, ki je vzgajala svoje sinove samo za vojščake? Propadla je in danes bi zanjo komaj vedeli, če bi njenega spomina ne rešil prav duh v umetnosti.

---

ali pa na prvem mestu nemški in na drugem šele slovenski. Pozno v večerni mrak smo sedeli pred hišo in s tesnobo poslušali pripovedovanje sivolasega, a krepkega starca o žalostnih predplebiscitnih in plebiscitnih dogodkih...

Prav neradi smo se ločili prihodnji dan od prijaznega Grafenauerja, da smo ob deževnem vremenu ubirali pot skozi Melviče, Blače v Zahomec. Oglasili smo se pri Zwittrovih, pri kateri so pevci zapeli zadnjič na naši poti. Domača hčerka nas je za slovo okrasila s slovenskimi nageljni.

Vsa Zilska dolina od Brnice do Šmohorja začudi popotnika z deviško lepoto.Dolino deli šumeča Zila na dva dela; snežno bela cesta pa se vije med holmci in zlatimi žitnimi polji. Od vseh strani krase dolino zeleni gozdi, izza njih pa kipe in gledajo v dolino na jugu Mangart in Krnske Alpe, na severu pa skupina Dobrača. Čas žetve je še poudaril bogastvo lepote. Zilska dolina je poleg Podjune in Roža najbolj narodno zavedni del Koroške. Ziljani slove kot zelo bistroumni in prijazni ljudje; povsod so nas gostoljubno sprejeli. Kadar Ziljani govore, pravijo, da marnajo, dočim Podjunčani žobore.

V ponedeljek 24. VII. smo se poslovili od Zilske doline: pevci so se z avtobusom vrnili čez Podkoren v domovino, ostali del (8) pa je nadaljeval pot skozi Podklošter in Brnico v Rož. Pot v Rožu nas je vodila med samimi žitnimi polji do letoviščarskega Baškega jezera s krasno sinje modro barvo. Od Baškega jezera smo jo ta dan mahnili še skozi vas Loče v pol ure od jezera oddaljeno vas Dobje, kjer smo imeli gostoljuben sprejem. Zadnje tri dni smo prepešačili še pot iz Dobij v Št Jakob, Sveče, Št. Janž v Borovlje, od tod pa v Podljubelj in v domovino. Zadnjikrat smo prenočili v Dajčpetru pod Ljubejem.

Rož po svoji lepoti nikakor ne zaostaja za Zilsko dolino. Vrhovi Karavank mu dajejo ponekod čisto gorsko obeležje; najlepša je pač okolica Bač. Zanimiv primer, kako Avstrijci ponemčujejo slovenska imena je v Rožu Podsinja ves. Razumeli so to kot Psinja ves, zato jo imenujejo Hundsdorf.

Splošni vtisi, ki smo jih doživeli na Koroškem, so za nas najlepši. V narodnostnem in zlasti v jezikovnem oziru položaj koroških Slovencev za sedaj še ni slab. V najbolj zavednih krajih v Zilski dolini, Podjuni in v Rožu, se sliši med kmeti samo slovenska govorica. Kmet je priklenjen od rojstva na zemljo in ve, da je ta slovenska in njegova, zato pa je težko se odtujiti rodni grudi v materinščini. To delo opravljajo v glavnem šole, kjer ni več slovenskih učnih ur, in pa priseljeni duhovniki. Močan je tudi gospodarski pritisk. Inteligenčni del prebivalstva je pa izključno nemški ali ponemčen. Že sedaj se kažejo vidni sledovi pomanjkanja zavedne slovenske inteligence. Edina trdnjava in steber slovenske zavesti je še slovenski župnik, ki nemoteno opravlja dušno pastirstvo v slovenščini. Komaj eden, ali pa kvečjemu trije novi slovenski župniki zasedejo vsako leto prazno župnijsko mesto, ostala pridejo v nemške roke. Močna opora Koroščev je njihova narodna pesem, ki jo v pevskih zborih močno goje. Odnesli smo še nebroj vtiskov njih ekonomskega in političnega položaja, ki smo si jih pridobili z osebnimi razgovori. Vse to in ljubezen do koroške zemlje nam je ustvarilo najneposrednejšo osnovo za razumevanje Koroškega vprašanja. W. K.

Listnica uredništva.

Nekateri sodelavci očitajo uredništvu, da objavlja njih članke okrnjene, da jim odbijamo včasih kar poglavitne stavke, zaradi katerih so članke napisali, ali da jim tu ali tam izgubimo pol stavka. Da mora imeti vsak stavek vsaj osebek in povedek, to vemo; lahko nam verjamete. Če torej kje manjka osebek ali povedek ali pa če manjka sploh ves povedek kakega članka, naj nam pisci in bralci tega ne zamerijo, ker nismo krivi mi.

Bralci naj nam oprostijo zamudo te številke. Zamudo so zakrivile motnje v tiskarni.

MALI ZAPISKI

Prepovedani listi.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti tele liste:

1.) »Hrvatska straža« od 14., 15. in 16. julija 1933.

2.) »Večer« od 17. julija 1933.

3.) »Katoliški list« št. 28.

4.) »Glas nove generacije« številka 9.

Premestitve.

Znani slovenski kulturni delavec F. Erjavec, učitelj v Mostah, je premeščen v Vučitrn na Kosovem polju.

Fran Erjavec je slovenski kulturni javnosti znan zlasti kot pisatelj knjige »Slovenci« in kot izdajatelj spisov naših klasikov za mladino.

100,000.000.

Ob priliki devetdesetletnice rojstva pisateja Petra Roseggerja je nemški Schulverein uvedel veliko zbirko. Imenoval jo je »**Hundert-Millionen - Groschen - Sammlung**« ter jo namenil obrambnim nacionalnim svrham nemštva v inozemstvu ter raznarodovanju slovanskih manjšin v Avstriji.

Na izredno taktičen način zna ta nemška bojna organizacija izbrati ime avstrijskega pisatelja, ki je pred 24 leti sam izdal oklic na Nemce, naj zberejo 2 milijona kron za zidavo šol in otroških vrtcev v narodno-obmejnih krajih. Njegov tedanji oklic je imel popoln uspeh, nabralo se je preko 3 mil. kron. Nato je sledila podvojitev raznarodovalnega dela tudi v našem ozemlju (Bekštanj!). Sedanji oklic se obrača na najširše kroge nemškega prebivalstva in zato govori o zbirki sto milijonov grošev (1 milijon šilingov), hoteč povdariti, da so dobrodošli tudi najmanjši darovi. Ni dvoma, da bo spretno izrabljena devetdesetletnica imela sličen uspeh kljub krizi in stiski in da bo omogočila novo raznarodovalno delo tudi med našim narodom.

»Koroški Slovenec«.

Zanimiva kazenska pravda.

Te dni se je vršila pred ljubljanskim okrožnim sodiščem kazenska pravda proti kočarju Ivanu Dolinarju iz Lučen pri Trati. Bil je tajnik Katoliškega prosvetnega društva. Ko mu je orožnik naznanil, da je društvo razpuščeno in da bo lahko bral knjige pri Sokolu kamor naj se vpiše, je odvrnil »Ja, hudiča, vse z enim oljem namazati, kakor prašiče, pa bomo vsi enako smrdeli«. Zato ga je obtožil državni tožilec, češ da je skušal s temi besedami ustvariti nerazpoloženje zoper državno viteško organizacijo Sokol.

Po zaslišanju več prič je bil obtoženi oproščen. Sodnik je imel njegovo izjavo res za nekoliko grobo, ki pa ni imela namero, žaliti Sokola, ampak zgolj povedati, da ni mogoče kar na mah izenačiti dveh različnih stvari.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino ali delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morala biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas tvarno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(50. nadaljevanje.)

»Hudoben človek, slab človek!« pravi o Rousseauju nad njegovo gomilo v Ermenonville-u. »Brez njega bi ne bilo francoske revolucije... Res, tudi mene bi ne bilo... toda morebiti bi bila Francija tem srečnejša.«[13] — »Vaš Rousseau je blazen: on nas je privedel do tega stanja.«[14] — »Bodočnost pokaže, če bi ne bilo bolje za mir sveta, ako bi niti Rousseauja, niti mene nikoli ne bilo.«[15]

Vendar ve, da revolucija ni mogla ne biti, da je prav tista usoda v njej, kakor tudi v njem. »Zdi se, da je bila naša revolucija neodvratno-usodna, — nravstveni razlet, prav tako neizogibna, kakor razlet naravnih sil pri izbruhu ognjenika.«[16]

Revolucija je kaos. Njene sile so brezkončno razdirajoče. Če bi ji pustili voljo, bi razdrla človeški kozmos do osnov, do tiste »gladke deske«, o kateri poje Internacionala. Če naj se reši kozmos, je treba ukrotiti kaos. To tudi dela Napoleon, in kakor naj sicer sodimo o vseh drugih njegovih delih, priznati je treba, da je to delo dobro, celo sveto, ali kakor bi rekli stari, »bogopodobno«, ker so zlasti bogovi krotilci in urejevalci kaosa.

»Pokril sem brezno anarhije, uredil sem kaos: očistil sem revolucijo.«[17]

Kozmos se hrani od kaosa; najlepši kozmos je samo urejeni kaos: to vedo bogovi, to ve tudi on, dozdevni morilec revolucije, njen resnični bog Muzaget.

»Kljub vsem svojim strahotam je bila revolucija resnični vzrok naše nravstvene obnovitve: tako proizvaja najsmrdljivejši gnoj najplemenitejše rastline. Ljudje lahko zadrže, za nekaj časa potlačijo to porajajoče se gibanje, toda ubiti ga ne morejo.«[18] — »Nič ne more razrušiti in izbrisati velikih načel revolucije; te velike in lepe resnice ostanejo večne: s takšno slavo smo jih ozarili, s takimi čudeži obdali... Že so nesmrtne. Žive v Veliki Britaniji, razsvetljujejo Ameriko; postale so narodna lastnina Francije: to je trosvečnik, s katerim se zasveti luč sveta... Te resnice bodo vera vseh narodov, in naj pravijo, kar hočejo, ta znamenita doba ostane zvezana z menoj, kajti jaz sem vzdignil njeno plamenico, razsvetil njene početke, in zdaj me je preganjanje za vse čase naredilo za njenega odrešenika. Moji prijatelji in sovražniki porečejo, da sem bil prvi vojščak revolucije, njen veliki vodnik. In ko mene ne bo, ostanem še vedno za narode zvezda njihovih pravic, in moje ime bo njihov bojni klic, upanje v boju.«[19]

Po besedi Puškina:

Svobodo večno svetu volil
iz pregnanstva je temin.

Je li tako, kaj je volil svetu, svobodo ali suženjstvo?

Kaos revolucije, ki je uničil nižji kozmos, se dotika v neki svoji izhodni točki višjega kozmosa; za trenutek vzplameni nad polživalskim, polbožjim obrazom revolucije ognjeni jezik — »trikrat žareča luč«, »das dreimal glühende Licht«:[20] Svoboda, Enakost, Bratovstvo — Sin, Oče, Duh. Ali trenutek mine, luč ugasne, in tretji člen — Bratovstvo, sklad Svobode in Enakosti — pade iz tročlenske dialektike: namesto Bratovstva pride bratomor, brenket sekire na giljotini: »Bratovstvo ali smrt.«

Ostaneta postavka in oporeka — Svoboda in Enakost — v nerazrešljivem notranjem nasprotstvu: svoboda v anarhiji ali enakost v suženjstvu; oblast enega nad vsemi ali vseh nad enim; zator družbe v kaosu ali zator osebnosti v prekletem kozmosu.

To nasprotstvo je Napoleon morebiti nejasno čutil, pa ga ni rešil, ampak samo odstranil, svobodo je žrtvoval enakosti.

»Bolje je, kršiti svobodo, ko enakost. To je strast veka, a jaz hočem biti sin veka.«[21] — »Enakost, samo enakost, to je geslo, ki druži njega in revolucijo.«[22] — »Hotel sem uvesti sestav splošne enakosti.«[23] — »Moje glavno pravilo je: odprta pot talentom brez razločka rojstva in premoženja. Prav zaradi tega sestava enakosti me tudi črti vaša (angleška) oligarhija.«[24] — »Svoboda je potreba nemnogih, izbranih... Brez kazni jo lahko utesnjujemo, a enakost je draga večini.«[25]

Zmotil se je; ni utesnil svobode nekaznovan; maščevala se mu je z večno ječo — Sv. Heleno. Ne samo nemnogi, »izbrani« so se umaknili pred njim, vstali zoper njega za svobodo, ampak tudi celi narodi. »Kramarska« Anglija, kakor jo je imenoval, se je skazala kot zaščitnica svetovne svobode.

Prišlo je zanj usodno razkazilo: smrtni dvoboj med Anglijo — morjem — svobodo z ene strani, in Napoleonom — celino — enakostjo z druge: med postavko in oporeko, a sklada ni bilo: vesoljno bratovstvo narodov — vsa zemeljska celina, obdana od morij, naj bi postala novi otok Atlantida, »izgubljeni in vrnjeni raj«, — se ni uresničilo.

Zdi se, da spoznava tudi sam, ko govori v človeškem, zanj nezadostnem jeziku, svojo »krivdo« pred svobodo.

»Prisegam, če ne dam Franciji več svobode, tedaj samo zategadelj, ker mislim, da je to zanjo koristneje.«[26] — »Moj despotizem? Toda zgodovinar dokaže, da je bila diktatura neogibna, ker so še stali pri vratih samosilnost, anarhija, veliki nemiri.«[27] — »Mogel sem biti zgolj kronani Washington v zboru premaganih vladarjev... Ali tega ni bilo mogoče doseči drugače, kakor s svetovno diktaturo; k njej sem tudi šel. V čem je torej moje hudodelstvo?«[28] In dva dneva pred smrtjo, ko je že skoraj bledel, v takem trenutku, ko ljudje ne lažejo: »Posvetil sem vsa načela (revolucije); prelil sem jih v svoje zakone, v svoja dela... k nesreči so bile razmere sirove in silile tudi mene, da sem bil sirov v pričakovanju boljših časov... Toda prišli so neuspehi, nisem mogel oslabiti loka, in Francija je zgubila svobodne naprave, katere sem ji namenil.«[29]

Da bi postal Napoleon pri kakršnihkoli razmerah Washington, je malo verjetno. Toda morebiti je njegova krivda pred svobodo vendarle manjša, kakor se dozdeva njegovim vrstnikom.

Svoboda in enakost sta dva pojava ene sile, luč in toplota enega sonca. Resnične enakosti ni brez svobode, vsaj ne brez iskre od nje, a Napoleonova »odprta pot talentom«, osnova sodobne demokracije, je resnična enakost. Ljudje splošno ne prenašajo velike mere svobode, toda popolnoma brez nje tudi ne morejo živeti. Prav majhno mero svobode daje Napoleonov Zakonik, zato pa tako zanesljivo in trdno, da bi se morala zrušiti vsa evropska civilizacija, če bi jo vzeli ljudem.

Demokracija je prav slab raj; kdor pa je bil v peklu, ve, da je tudi slab raj boljši od pekla, in da je mala svoboda demokracije v primeri s popolnim suženjstvom komunizma, kakor svežost pomladanskega jutra v primeri z ledenim krogom Dantejevega pekla ali mrazom medplanetnih prostranstev.

Morebiti vedo zdaj Rusi, ki so bili v komunističnem peklu, o Napoleonu to, kar ne vedo Evropci in kar ni mogoče zvedeti iz štirideset tisoč knjig.

»Zmagati bi bil moral v Moskvi.«[30] — »Brez tega požara (Moskve) bi bil vse dosegel.«[31]

1812—1817. V onem letu se je začelo, končalo se je v tem; morebiti bi brez onega tudi tega ne bilo. »Razglasil bi bil svobodo nesvojnikov v Rusiji.«[32] Če bi bil to storil, bi morebiti ne bilo ne ruske revolucije, ne ruskega pekla.

Kdo je zažgal Moskvo? Ruski »Sinovi domovine»? Ne, iz ječ izpuščeni tatovi, morilci in razbojniki.[33] »Ljudje s hudičevimi obrazi v bučečem plamenu — prava podoba pekla,« se spominja Ségur.[34]

»Kašni ljudje! Kakšni ljudje! To so Skiti!« je ponavljal Napoleon v preroški grozi. Skiti »s krivogledimi in pohlepnimi očmi«,[35] pripravljeni, vreči se na Rim, kakor volkovi na mrhovino. Napoleon je to vedel, on sam izmed vseh Evropcev.

Pomrkni, sonce austerliško!
Velika Moskva, plapolaj![36]

Moskva je zaplapolala, in prerokovanje se je zvršilo.

»Kakšna nesreča je moj padec. Zavezal sem meh vetrov, toda sovražni bajonet ga je spet prebodel. Mirno bi bil lahko začel obnavljati svet, a sedaj se bo to vršilo le v viharjih.[37] Morebiti bo dovolj iskra, da bukne svetovni požar.« Odsvit tega požara je videl v Moskvi.

»Rusi so barbari, ki nimajo domovine in ki se jim zde vse dežele boljše od tiste, kjer so se rodili.«[38]

»Domislili se me bodo, kadar si ruski barbari osvoje Evropo, kar bi se ne zgodilo brez nas, gospodje Angleži.«[39] Mi bi zdaj rekli: »Brez vas, gospodje Evropci.«

»Jokali bote za menoj s krvavimi solzami!« — »Francija je bolj potrebovala mene, ko jaz njo.«[40] Te Napoleonove besede so za Francijo še vedno uganka, toda ne za Rusijo.

Do Rusov ni bil čisto pravičen: niso vsi »barbari«; tudi taki so med njimi, ki ljubijo Evropo in jo poznajo, morebiti bolje od samih Evropcev.

Tudi zdaj vidijo Rusi tisto, česar Evropci ne vidijo: strašno visoko nad njimi, — po tej višini lahko sklepamo, v kakšno nižino smo prišli, v kakšen prepad smo zdrknili, — strašno visoko nad njimi, po gorah Zahoda, jaha Jezdec, ki razločno črni na nebu, rdečem od požara. Kdo je? Kdo bi ga ne spoznal?

Trirožni nosi na glavi klobuk
in sivi popotni plašč.

Jaha v koraku, gleda v daljo, na Vzhod, goli meč drži v rokah — straži. Koga in pred kom? Evropci ne vedo, a vedo Rusi: sveto Evropo pred rdečim hudičem.

---

[13] Holland, 193—194.
[14] Roederer, 20.
[15] Chuquet, II. 15.
[16] Mémor., III. 395.
[17] Ibid., II. 245.
[18] Ibid., IV. 43.
[19] Ibid., II. 107.
[20] Goethe, Faust.
[21] Mémor., IV. 243.
[22] Rémusat, III. 224.
[23] O'Meara, II. 282.
[24] Ibid., 6.
[25] Rémusat, III. 153.
[26] Roederer, 240.
[27] Mémor., II. 245.
[28] Ibd., 303.
[29] Lacour-Gayet, 569.
[30] Mémor., I. 308.
[31] O'Meara, I. 178.
[33] Ségur, V. 46. — Mémor., III. 295.
[34] Ibid.
[35] B. Block, Skiti.
[36] Puškin, Napoleon.
[37] Mémor., II. 118.
[38] Ibid.
[39] O'Meara, I. 358.
[40] Mémor., III. 370.

Urednik in izdajatelj Drago Kornhauser v Ljubljani.